

Genel Yayın: 5064

TÜRK EDEBİYATI

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR
ŞİPSEVDİ

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
MİHRAN MATBAASI, İSTANBUL
1327 [1911]

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HACER ER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: ŞUBAT 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-269-9 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-405-268-2 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
Tel. (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ALİ FARUK ERSÖZ

Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Ankara Devlet Tiyatroları'nda dramaturgluk yaptı. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde tiyatro kuramları tarihi, Antik Yunan'da tiyatro mitolojisi ilişkileri derslerini üstlendi; doktorasını verdikten sonra üniversiteden ayrıldı. Çeviri yapmayı, yazı yazmayı sürdürdü, bir ara Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde "Mitoloji ve Batı Sanatında Mitolojik Temalar" derslerini verdi. Panait Istrati'den *Nerrantsula*, Friedrich Dürrenmatt'tan *Köpek Tünel Arıza*, Pierre Loti'den *Doğu'daki Hayalet* ile *Doğa Düşleri Sona Eerken* ve *Oxford Antikçağ Sözlüğü* yayımlanmış çevirileri arasındadır. Istvan Örkény'den *Kedi Oyunu*, Ulrich Plenzdorf'dan *Genç Werther'in Yeni Acıları*, Henrik Ibsen'den *Yaban Ördüğü* çevirileri ise sahnelenmiştir. Halen İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinde çeviri yapmayı sürdürmektedir.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 50

Roman

şıpsevdi

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Ali Faruk Ersöz

Hikâyemin Hikâyesi

Bu zavallı eserimin istibdat zamanına ait talihsiz bir tarihçesi vardır. O devir yağmacılarından biri başka kalemlerin eserlerini garip bir iddiayla sahiplenerek meydana çıkmış, bütün Osmanlı yazarlarını haraca bağlamıştı.

Zorbalığını cüretinin türlü türlü olağanüstü öyküleriyle halka tanıtanlar, özellikle rütbeleri bâlâ,¹ günde birkaç defa Yıldız bayırını tırmanmak için araba beygirleri güçlü bulunanlar, Başkâtip Tahsin Paşa'nın huzuruna çıkmak için izni bol olanlar yaptığı işlerden sorumlu tutulmayan zamanın mutlu ve talihli kişileri² sayılırlardı.

Bu basın gaspçısına karşı Osmanlı yazarları direnmek, hakkı göstermek istediler. Söz alev alırken sansür, elinde kalem şeklindeki o kınından çekilmiş kanlı kılıcını göstererek susmayı emretti. Bütün yazar arkadaşlarımla gönülde yara, elde kalem öyle sesi soluğu kesilip kaldık.

*Alafranga*³ sabahleyin bizim gazetenin, öğleyin zorba matbaasının tezgâhından çıkıyor, bir iki saat sonra zamanın servet ve bilgi sahibi atufetlü⁴ beyefendi hazretleri adına formalar dağıtılıyordu.

-
- 1 Osmanlı Devleti'nin son döneminde çıkartılan mülki bir rütbe.
  - 2 Özgün metinde *sahipkıran-ı zamane* şeklinde geçmektedir. Münecimlere göre uğurlu sayılan Venüs (Zühre) ve Jüpiter (Müşteri) gezegenlerinin aynı burçta buluştukları uğurlu zamanda doğan kişi, böyle bir zamanda tahta çıkan hükümdar. Daha çok bu ikinci anlamda kullanılır.
  - 3 *Şipsevdi*'nin ilk tefrikasındaki adı.
  - 4 Şefkatli, merhametli anlamındaki kelime, Osmanlı Devleti'nde yazışmalarda yönetim örgütünde bâlâ rütbesinde bulunanlar için kullanılan unvanlardır.

Bu haydutluk, bu acı keşmekeş içinde eser birkaç tefrika yayımlandı. Sonunda bir gün yazara gelen sansür “prova”sı romanın idam fermanı olan kırmızı bir mürekkep çizgisiyle baştanbaşa yaralanmış göründü. Yayımlamaya devam etmenin imkânı olmadığını anladık. Pek üzüldük. Ama başa gelene rızadan başka çare yoktu. Hatta fazlasıyla üzüldüğümüzden yayıncıyla bu birkaç günlük hesaplaşmayı da ahrete bırakarak *Alafranga*'yı gömdük.

Bugün sekiz senelik mezarının toprağını silkerek *Şıpsevdi* şeklinde meydana çıkan şu eser, hürriyet nefesiyle taze ruh bulmuş eski *Alafranga*, işte o istibdat şehididir.

Toplumsal Hayatımız ve Alafranga

Bazılarınca bu romanı, alafrangalığı aşığılama amacıyla yazdığım sanılıyormuş. Bu büyük bir kötü zan ve tamamen hatadır. Alafrangalığa uymadaki züppelikle gerçek ve ilerleme sevdasını birbirinden ayırmak gerekir. Türklüğümüz ve Osmanlılığımızca şeref ve yükselme vesilesi olabilecek şeyleri aşığılamağ hangi yurtseverin kalemine yaraşır ki buna ben cüret edeyim.

Batı medeniyeti bize bir uyanış meşalesi oldu. Bundan sonra da ilerlememizin önderi olacaktır. İstibdat bizde de kaç senedir kütüphaneleri kapadı. Çocukların kalplerine yurt sevgisi yerleştiren, düşünceyi yükseltmeye hizmet eden dersleri kaldırdı. Öğretim düzenini bozdu. Bütün okulları çocuklar için birer eğlence yeri haline koydu. Bir milletin manevi gıdası, varlığının ve ilerlemesinin kefilisi olan her tür yayını yasakladı. Memleket gazetelerini istibdadı öven, haberleri düzmece birer yalancı kâğıt parçası şekline soktu. Hep bozdu. Tahrir etti, ülke dışına sürdü. Bu kahredici ve yıkıcı ele karşı yalnız bir şey tamamıyla mağlup olmuyor, bilgi ve kültür, gümrük memurlarının en şiddetli tefişlerine rağmen birçok özel kütüphanede birer saygın ve gizli yer buluyor, gitgide içine işleyerek gençlerin zihinlerini güçlendiriyordu ki bu da yabancı eserlerdi. Bir şeye dikkat ediyordum. “İkbal”, “Tefeyyüz”, “Şafak” gibi parlak adlar, koca koca boyalı levhalarla cephelelerini süsleyen milli kütüphanelerimiz resmi izinle yayımlanmış yaldızlı kaplar-

dan ibaret değersiz kitaplar karşısında sinek avlarlar, zavallı Arakel Efendi¹ gibi en saygın, en namusluları iflas defteri koltuğunda kapı kapı dolaşırlarken yabancı kitaplar satan dükkânlar karınca yuvası gibi işliyordu. Hem yalnız Babiâli civarında bunların adedi birken iki, üçken dört oluyordu. Memlekette bilgi, kültür iflas bayrağını çekince imdada yabancı bilgi, kültür yetişti. Çocuk velilerinin bakışları yabancı memleketlere döndüğü gibi gençlerimizin bilgilene arzusu da o tarafa yöneldi. Avrupa'nın filozofları, erdemli kişileri, tarihçileri, edebiyatçıları, şairleri bizim milli kalem sahiplerimizden çok tanınıyor, okunuyor, Batı'daki yayın bolluğu buradaki kitapçı camekânlarını da dolduruyordu. Türkçe şiir ve edebiyat dilinin kitap ve gazete sayfalarında kullanılması yasak olduğundan anadilini ihmal etmiş fakat yazdığı okutacak derecede Fransızca yazmaya gücü yeten gençlere rastladım.

Bu defa Avrupa'nın ölümsüz eserleri gençlerimiz üzerinde, evet ne yazık ki itirafa mecburum, az bir kısım, ancak bir kısım seçkin gençlerimiz üzerinde önemli etkiler gösterdi. Spencer'lerin, Ribot'ların, Richet'lerin, Poincaré'lerin, Le Bon'ların eserlerini bunların kütüphanelerinde, hatta birer ayrılmaz dost gibi daima ceplerinde görürdüm. Hep bu eserler bu bilim heveslilerine adeta ruh yoldaşı olmuştu. Çetin, çapraşık meselelerden açıklıkla bahsettiklerini görünce son derece içim ferahlardı. İlerleme ve yurdun mutluluğu adına yücelterek, geleceğin kendilerine ait olduğunu bu gençlere müjdelirim.

Bu hikâyedeki alafrangadan amaç bu gayretli, zeki gençlerin ilerleme isteğine yakışan tutkunluklarını eleştirmek değildir. İstibdat zamanında düşünme ve anlama alevimiz bütün bütün sönmek üzereyken bunu Batı'nın bilgi ve ahlakça olgunluğundan buraya sıçrayan kıvılcımlar devam ettirdi. Bugün iyi düşünen, yazan, hürriyeti savunan kalemler işte Batı'nın bu kıvılcımlarıyla aydınlanmış beyinlerdir.

---

1 Arakel Tozluyan Efendi, dönemin ünlü kitapçı ve yayıncısı.

O karanlık kadersiz ve talihsiz gecelerimizde bizim şefkatli dostumuz, imdadımıza yetişen o fikir hazineleri, o kitaplar oldu. Düşünmeyi, böyle roman konularında gezinmeyi, hürriyet sevdasını onlardan öğrendik. Düşünüş tarzımızda, düzyazımızda, şiirimizdeki son edebi değişiklikler Batı'dan esen büyüleyici sanat ve bilim rüzgârıyla meydana geldi. Bugün memleketimizde yazıda, bilimde ve fende ciddi hizmetlerde bulunmak isteyen hiçbir kimse Avrupa dillerinden birini, belki de birkaçını şiddetle bilme ihtiyacından kurtulamaz.

Bu romandaki kahramanımız işte bu emeli zevzeklikle, züppelikle, hoppalıkla, cahillikle karıştırıp Batı'nın bilgi ve ahlakça olgunluğundan aslında hemen hiçbir nasibi yokken Frenklerin kendilerinin de pek güzel bulmadıkları birtakım özentilerin ve garip âdetlerin burada taraftarı kesilenlerden, cahilliği, işi aşırılığa vurdurmayı çok sevmesi dolayısıyla alaf-ranganın yararlarını da zararlı tanıtmaya sebep olanlardan, hatta alafrangada var olmayan tuhaflikları da burada icada yeltenenlerden biridir. Bu eser alafrangayı aşağılamaya değil aksine onu yanlış anlaşılmaktan kurtarmaya hizmet edecektir. Daha doğrusu bu roman herhangi bir amaca hizmetten çok halkı güldürmek için yazılmıştır.

*

Alafrangalık nedir? Bizim için bunun beğenilecek ve ayıplanacak yanları var mıdır? Bunun milli âdetlerimiz üzerindeki etkileri ne olmuş? Ne oluyor? Ve ne olacak? Ve ne olması arzu olunur?

İşte bundan sonra toplumsal hayatımızla güçlü bağları bulunacak birkaç soru... İlerleme hızımız ve geleceğimiz bu sorulara verilecek cevapların içindedir.

Bu kısa hikâyede bu kadar önemli sorulara cevap vermek fodulluğu¹ iddiasında değilim. Böyle büyük ve ciddi meseleleri halletmek güç ve yetkisi herkesten önce zamana,

---

1 Bizim “fuzûl” [haddini bilmez kimse] yahut “fodul” [haddini bilmeyen üstünlük taslayan kimse] tabirimizi Frenklerin *pédant* [Fransızcada bilgiçlik taslayan, ukalalık eden anlamına gelir] kelimesine mukabil buluyorum. (Yazarın notu.)

geleceğe aittir. Varlığını sürdürmeyi hak eden milletler bütün ilerici adımlarını ebedi hayatlarına bereket ve kuvvet verecek ihtiyaçların ölçü ve ahengine uyarak atarlar. Gerekli yenilikler tam zamanında kendini his ve kabul ettirir. Bir milletin muazzam yenilik işleriyle ilgili her çabada daima akıllıların takdiriyle ahmakların beğenmemesinin çarpışması âdettir.

Bu asırda milletlerin yaşama yetkileri öyle önemli, öyle ince, hatta öyle belirgin çalışmalara bağlı bulunuyor ki güçlüler arasında bir zayıfın yaşayamaması doğal kuralına karşı bir varlığını sürdürme istisnası hayal etme zamanı artık geçmiştir.

Bu sene İngiltere'nin, gelecek yıl Rusya'nın, daha öbür yıl Almanya'nın zayıfları gözeten korumaları altına atılarak, milli varlığımızın devamını, birinin dostluğu ile diğerinin düşmanlığını kazandığımız, içtenlikleri kuşkulu bu büyük dostlarımızdan daima dilenerek yaşamak bir millet için bir hayat siyaseti değil bir utançtır.

Ülke genişliği bakımından yirmide otuzda birimize eşit olmayan Bulgaristan “Ben böyle isterim” diyor, bir milli varlık gösteriyor. Avusturya “Ben bunu böyle yaptım” diye duyuruyor. Ya Rabb acaba biz de ne vakit “Hayır sen onu öyle yapamazsın” cevabıyla meydan okuyarak apaçık haklarımızı savunabilecek bir kuvvete, bir heybete sahip bulunacağız?

Gözü doymazların adi emellerine, hakaretlerine hedef oluyoruz. Buna mahkûmuz. Çünkü kuvvete kuvvetle, ticarete ticaretle, iktisada iktisatla, bilgi ve kültüre bilgi ve kültürle karşılık verilir. Bu konuda birbirine dost devletlerle aramızdaki ibre o kadar açıktır ki bu denkliği sağlamak için harcanması gereken zaman, çaba ve gayreti düşündükçe üzüntüden baş dönmesine tutulmamak mümkün olmuyor. Bu büyük milletler bizi birkaç şekilde yutma kabiliyetindedir.

Bu gerçekleri ne yazık ki henüz çoğumuz anlamış bile değiliz. Bazı sivri akıllılarımız da Fransız, İngiliz, Alman kadınlarıyla evlenerek yok olmaya karşı besbelli kısmen olsun bu şekilde çare bulmaya çalışıyorlar. “Bu milletler yavaş yavaş bizim elimizdeki şeylerin hepsini gasp ediyorlar. Bari fırsat